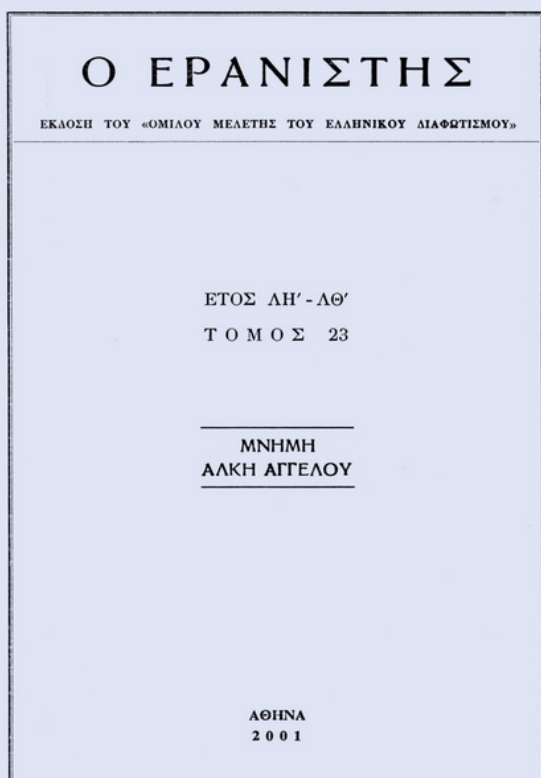

The Gleaner

Vol 23 (2001)

In Memoriam of Alkis Angelou

Άλκης Αγγέλου, 1917-2001

Σπ. Ι. Ασδραχάς

doi: [10.12681/er.151](https://doi.org/10.12681/er.151)

To cite this article:

Ασδραχάς Σ. Ι. (2001). Άλκης Αγγέλου, 1917-2001. *The Gleaner*, 23, 9-14. <https://doi.org/10.12681/er.151>

ΑΛΚΗΣ ΑΓΓΕΛΟΥ, 1917-2001

ΤΟΥ ΑΡΕΣΕ ΝΑ ΘΥΜΙΖΕΙ ΟΤΙ στην έφηβεία και στη νεότητά του υπήρξε αθλητής, όχι τόσο για να πεῖ ότι ο ύγιης νοῦς έδρεύει σὲ ὑγιὲς σῶμα, ὅσο για να εκφράσει μιὰ χαρούμενη κατάφαση στὴ ζωὴ και στὰ ἔργα της, μιὰ κατάφαση συνήθως ἀγριωπὴ και σύγκαιρα καλωσυνάτη. Τὰ ἔργα τῆς δικῆς του ζωῆς ἦταν τὰ νέα ἑλληνικὰ γράμματα, ὥπως τὰ πρωτοκατανόησε στὴ βαριὰ σκιά τοῦ Κ. Θ. Δημαρχᾶ και τὰ διακόννησε ἀργότερα δίπλα σ' αὐτή, σὲ ἀπόσταση ἀπ' αὐτή, ἀλλὰ πάντα σὲ συνάντηση μ' αὐτή. Ἦταν ἐπίσης ἔργα διδακτικά, πρὶν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο στὴ Μέση ἐκπαίδευση, στὸ Ἀθήναιο: ὅσοι τὸν ἄκουσαν, μιλοῦν για τὴν ἀμεσότητα τοῦ λόγου του, για τὸ πάθος ποὺ ὑπαγόρευε αὐτὴ τὴν ἀμεσότητα. Ἦταν ἀκόμη ἔργα διοικητικά και ὀργανωτικά στὸ χῶρο κάθε φορὰ τῆς παιδείας: στὸ Ἰδρυμα Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν, στὶς ἐκδόσεις Ἑρμῆς, τῶν ὁποίων σχεδίασε τὰ θεματικά πεδία, μὲ ἓνα λόγο τὴν πολιτισμικὴ πολεμική.

Αὐτοβιογραφούμενος, τόνισε ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν συνομηλικῶν ὁμοτέχνων του, τὴν ἀρχαιομάθεια, ἀλλὰ και τὴ θητεία του, στὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του (1934-1939) στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, στὸν Ἰωάννη Συκουτρή: τὸν Κοραῖ τὸν γνωρίζει μέσω τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Γραμματείας. Τὸ 1940 διδάσκει στὴν Ἀθωνιάδα και ἀσχολεῖται μὲ τὴ συλλογὴ ὑλικοῦ ἀναφερόμενου στὴ νέα ἑλληνικὴ Γραμματεία και στὰ πρόσωπά της, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ὁ Γόρδιος και ὁ Βούλγαρης ποὺ τὸν ἀπασχόλησαν ἀμεσότερα ἢ ἐμμεσότερα σὲ ὅλη του τὴ ζωή. "Όταν στὰ 1943 τὸν καλεῖ ὁ Κ. Θ. Δημαρχᾶς ὡς βοηθὸ του για τὴ συγγραφὴ τῆς *Ἱστορίας τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*, εἶχε ἤδη, δίπλα στὶς προδιαθέσεις του, και τὴ δική του πνευματικὴ και τεκμηριωτικὴ σκευή. "Όλα αὐτὰ τὰ κατὰθέτει ὁ ἴδιος, για να ἀποφανθεῖ ὅτι ἡ «κυρίως ἐπιστημονικὴ δράση» του ἀρχίζει ἐκείνη τὴ χρονικὴ στιγμή. Μᾶς διηγοῦνταν ἐπίσης ὅτι στὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐντατικῆς συνεργασίας, τὶς ὥρες τῆς μεσημεριανῆς ἀνάπαυλας ὁ Μέντοράς του (πλέον) τοῦ πρότεινε πρὸς τέρψη και ὠφέλεια κάποιον κείμενο, συνήθως ἀπὸ τὸ πεδίο τοῦ ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ. Δὲν εἶμαι

έτοιμος να κάμω τη βιογραφία του 'Αλκη 'Αγγέλου, μάλιστα την πνευματική του βιογραφία: θα προσπαθήσω απλά και μόνο να προσκομίσω κάποια θραύσματα μιᾶς προσωπικῆς μαρτυρίας ἀνολοκλήρωτης.

'Αναγνώστης τῆς 'Αγγλοελληνικῆς 'Επιθεώρησης, πρωτοεῖδα ἐκεῖ τὸ ὄνομά του (1954) διαβάζοντας τὴ μελέτη του γιὰ τὴ συνάντηση τῆς νεοελληνικῆς σκέψης μετ' τὸ Δοκίμιο τοῦ Λώκ. Τὸ 1960 τὸν εἶδα ἀπὸ κοντὰ στὸ γραφεῖο τοῦ Κ. Θ. Δημαρχᾶ στὸ Ι.Κ.Υ.: ἀπὸ τότε οἱ συναντήσεις μας, ἀραιότερες, πυκνότερες, φιλικές, στὸ τέλος, ἀλίμονο, τυχαῖες, μετ' ἔκαναν νὰ ἰδῶ πόσο καθοριστικοὶ ἦταν οἱ ψυχολογικοὶ ὅροι τῆς διανοητικῆς του πρόβαςης. Καὶ πρῶτα ἡ «περιέργεια».

Πρὶν ἀκόμη ἐξοικειωθεῖ μετὰ τὰ γραφτὰ τοῦ Lucien Febvre, εἶχε ἓνα κοινὸ σημεῖο μαζί του, δηλαδὴ τὴν ἀπορία ἂν τὰ πράγματα ἔγιναν ὅπως μᾶς τὰ ἀφηγήθηκαν. Τὸ 1963 μετ' τὴ διατριβή του *Πλάτωνος Τύχαι*, ἔδειχνε ὅτι δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἀριστοτελικὴ οὔτε πλατωνικὴ συνέχεια στὴν ἐλληνικὴ Γραμματεία τῆς ἐποχῆς τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας: ἡ περιέργεια γιὰ τὸ πῶς «εἶχαν» τὰ πράγματα τὸν ἔφερε στὴν ἀνάγκη τῆς διατύπωσης ἑνὸς προβληματισμοῦ γιὰ τὴν ἔννοια τῆς «ἀπουσίας» καὶ στὴν ἀνάγκη τῆς ἱστορικῆς ἐρμηνείας τῆς ἀπουσίας αὐτῆς. Δὲν εἶναι τῆς τωρινῆς στιγμῆς νὰ μετρήσουμε τὸ βαθμὸ καθολικῆς ἐπάρκειας τοῦ προτεινόμενου ἐρμηνευτικοῦ σχήματος: σημασία ἔχει νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴ δυνατόλογία ποὺ ἀποδέσμευε ἡ διατύπωση τοῦ προβλήματος τῆς ἀπουσίας καὶ ἡ ἐπισήμανση τῶν ἱστορικῶν της ὥρων. "Όταν ἀργότερα μετ' τὸ *Κρυφὸ Σχολεῖο* (1997) χρονολογεῖ μιὰ πρόσφατη μυθολογία, βρίσκεται πάλι στὸν ἴδιον δρόμο, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰν ἄλλη ὀπτικὴ γωνία: ποιά στιγμή καὶ γιατί δημιουργοῦνται οἱ μύθοι. Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ἡ ἀφετηρία εἶναι κοινὴ καὶ ἂν ἡ πρώτη της ἀφορμὴ εἶναι τὸ θετικιστικὸ παράγγελμα «πῶς ὄντως ἔγιναν τὰ πράγματα», τὸ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερβαίνει γιὰ νὰ ἀναχθεῖ σὲ ἓνα «γιατί τὰ πράγματα τὰ ἔχουν ἀφηγηθεῖ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν τρόπο μετ' τὸν ὁποῖον ἔγιναν». Τὰ εἰσαγωγικὰ εἶναι δικὰ μου, δὲν προδίδουν ὅμως τὰ δικὰ του ἐρμηνευτικὰ αἰτούμενα. Στὴν ἴδια λογικὴ ἀνήκει καὶ αὐτὸ ποὺ ὀνομάτισε «σπασμωδική» ἔρευνα τοῦ νεοελληνικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ (1953) μετ' τὴν εὐκαιρία μιᾶς σημείωσης τοῦ Χριστόφορου Φιλιππῆ γιὰ τὸ πρότυπο τοῦ 'Ερωτόκριτου: πρόκειται γιὰ ἓνα γνωστικὸ κεκτημένο ποὺ δὲν ἐνσωματώνεται στὴν ἐθνικὴ αὐτογνωσία, δηλαδὴ γιὰ μιὰ πολιτισμικὴ ἀσυνέχεια καί, κυρίως, γιὰ τοὺς ὅρους τῆς ἀσυνέχειας αὐτῆς. "Ίσως ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ τὰ διατυπώνει μετ' τὴ ρητότητα ἢ τὴν ἀπλουστευτικότητα ποὺ τὰ μεταγράφω, ἀνῆκουν ὅμως σὲ ἓνα τρόπο ἐρευνητικῆς πρόβαςης ποὺ ἀπολήγει στὴν ἐπισήμανση τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴ μετάβα-

ση ἀπὸ τὴν εὐρηματικὴν στὴν ἐννοιολόγησιν καὶ ἀπὸ τὴν ἐννοιολόγησιν στὴν ἀπαίτησιν τῆς ἱστορικῆς τῆς συγκεκριμενοποίησης: στὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἀναρωτιέται, πάντα στὴν ἴδια γραμμὴ, γιατί ὁ Βυζάντιος στὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνα ἐπιδίδεται σὲ μιὰ μεγάλη συγγραφὴ τῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινούπολης. Καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ πρὶν, τὸ ἴδιο ἐρώτημα: γιατί; Μαζὶ μὲ τὸ γιατί καὶ τὸ τί: τί ἦταν οἱ λόγιοι τοῦ '21; Αὐτὸ τὸ τί δὲν τὸ περιγράφει μὲ ἐτερόχρονους ὅρους, δὲν μεταφέρει τὴν κοινωνιολογία στὴν ἱστορία, ἀλλὰ δείχνει τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους τῆς ἐνσωμάτωσιν τῶν λογίων στὴν ἐπανάστασιν, μὲ δυὸ λόγια τὴν ἱστορικότητα καὶ συνακόλουθα τὰ ὅρια τῆς «ὀργανικότητάς» τους: ὅλα αὐτὰ μέσω τῆς συγχρονικῆς μαρτυρίας καί, προφανῶς, τῆς κατανόησής της.

Ἡ περιέργεια μεταγράφεται σὲ μιὰ ἔκφραση ποὺ δὲν εἶναι δάνειο ἀπὸ τίς ἄλλες κοινωνικὲς ἐπιστῆμες: εἶναι στὸ βάθος μιὰ βιωματικὴ ἔκφραση, στὸ μέτρο ὅπου ἡ βιωματικότητά τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι ἡ κατανόησιν τῶν σημασινομένων τῆς συγχρονικῆς μαρτυρίας καὶ ἡ μετὰστασή τους σὲ μιὰ «κοινή», καλλιεργημένη ἀπὸ ἓνα στοχαστικὸ λόγο ποὺ δὲν ἔχει μερικευθεῖ στὸ γλωσσάρι τῶν καθέκαστα ἐπιστημονικῶν κλάδων. Ὑπόθεσιν ὅσων διακονοῦν τοὺς τελευταίους νὰ μεταγράψουν στὸ δικό τους ἐκφραστικὸ καὶ ἐννοιολογικὸ σύστημα ὅ,τι ἀνήκει στὴ στοχαστικὴ κοινὴ καὶ νὰ ἱστοριοποιήσουν τὴ δική τους ὀρολογία καὶ φυσικὰ τὰ σημασινομένα της. Γιὰ ὅλους μας, ἀνάγκη νὰ ξαναστοχασθοῦμε, νὰ ἐπεκτείνουμε μάλιστα ὅ,τι μᾶς ἔδωσε ἡ δική του μέθοδος καὶ ὁ δικός του τρόπος «διάσωσιν» τῶν πνευματικῶν φαινομένων. Δὲν ἀσχολήθηκε μόνο μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν στὸ πεδίο τοῦ ἐλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ: τὸν ἀπασχόλησαν ἐπίσης πολὺ ἀπὸ τίς ἐκφάνσεις τοῦ δημιουργικοῦ, ὅπως θὰ τὸν ὀνομάτιζε, ἐλληνικοῦ πεζοῦ λόγου τοῦ 19^{ου} αἰῶνα καὶ ἀκόμη ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς, ὅπως ἐκφράζεται μὲ τὸ λαϊκὸ βιβλίον τῆς τουρκοκρατίας, μὲ τὰ ἀναγνώσματα τῶν προπατόρων μας, καθὼς ἔλεγε ὁ Σπυρίδων Λάμπρος. Ὅταν ἐκδίδει (1988) τὴν ἐλληνικὴ μετάφρασιν τοῦ Μπερτόλδου, προτάσσει μιὰ μακρὰ εἰσαγωγὴ ποὺ καταλήγει ἄλλοτε ρητὰ καὶ ἄλλοτε ὑπαινικτικὰ στὸ ζήτημα τῆς διαφοροποιημένης πρόσληψης μέσα στὸ χρόνον τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων ποὺ ἔχουν μακρὰ ἀντοχή, γιατί ἐκπέμπουν ἓνα πολυεπίπεδο μήνυμα: μᾶς δείχνει ποιὲς ἦταν οἱ προσληπτικὲς ἱκανότητες τῶν ἐλλήνων ἀναγνώστων τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ συγχρόνως μᾶς ἀναγκάζει νὰ σκεφτοῦμε τί διαφορίζει τὴν προσληπτικότητα αὐτὴ ἀπὸ ἐκεῖνη τῶν ἀρχικῶν του δεκτῶν, εἴτε ἀφορᾷ στὶς ἀνθρωπολογικὲς συνιστώσες τῆς διήγησιν αὐτῆς εἴτε ἀφορᾷ στὶς κοινωνικὲς, στὴν καταξιοτικὴ δηλαδὴ πρόσληψιν, μέσω τοῦ ἀνταρπετικοῦ χωρικοῦ λόγου, τῆς ὑπαίθρου ἢ στὴν καθυποταγὴ της στὰ πρότυπα

τῆς πόλης μέσω τοῦ κομπορμιστικοῦ λόγου τοῦ Μπερτολδίνου. Θέλω νά πῶ ὅτι οἱ ἐρμηνευτικές προβάσεις τοῦ ᾿Αλκη Ἀγγέλου, ἀποκαθιστώντας τίς χρονικότητες τῶν φαινομένων, δέν ὁλοκληρώνονται σέ κλειστά σχήματα: ὑπαγορεύουν τήν ἀνατροφοδότησή τους.

Πολλές ἀπό τίς ἐργασίες του δίνουν ἐμφαση στήν ἀποδεικτική ἀξία τοῦ «εὐρήματος» πού φέρνουν στοῦ φῶς, χωρίς νά δίνουν διέξοδο σέ ὅ,τι τὸ εὐρημα συνέλκει, τήν εὐρύτερη δηλαδή συνάφειά του καί τή μέθοδο: ὁ συγγραφέας ἀφήνει στοῦ πεδίου τοῦ ἀνέκφραστου τόν κόσμον τῶν παραστάσεων καί τῶν ἰδεῶν πού τόν πλημμυρίζει, ἀρκούμενος σέ λιτές ἢ ὑπαινικτικές ἀναφορές σ' αὐτόν. Ὁ τρόπος γραφῆς ἀλλάζει ἀργότερα στίς ἀναπτυγμένες εἰσαγωγές πού προτάσσει σέ ὅσα βιβλία ἐπιμελήθηκε ὁ ἴδιος στή σειρά τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης πού διεύθυνε προσωπικά στίς ἐκδόσεις Ἑρμῆς: στίς εἰσαγωγές αὐτές ἡ χαρὰ τῆς γραφῆς συμβαδίζει μέ μιάν ἀνάγκη σύνθεσης πού εἶναι συγχρόνως μιὰ ἀνάγκη πνευματικῆς ἐκφόρτισης, ἀνάγκη δημιουργικῆς γραφῆς.

Ὁ ᾿Αλκης Ἀγγέλου δοκίμασε μέ ἐπιτυχία τίς δυνάμεις του στοῦ συνδυασμοῦ τῆς εὐρεσης μέ τήν ἐξήγηση: τὰ πρῶτα χρονολογικῶς δημοσιευμένα του ἔχουν στοῦ σκληρό τους πυρήνα ἓνα ἀθησαύριστο ὕλικό πού δίνει ἀφορμές ἐνταξης στή γενικότερη συνάφειά του καί ἐρμηνείας. Ἀφιερώνεται ἐπίσης στήν ἐκδοση ἐκτεταμένων κειμένων, ὅπως συμβαίνει μέ τίς *Ἐφημερίδες* τοῦ Κοδρικᾶ (1963), μιὰ λιτή διπλωματική ἐκδοση (πού σέβεται τή φανερῶτικη παράδοση ὡς πρὸς τήν ἀπόδοση τῶν φθόγγων πού δέν ὑπάρχουν στοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφάβητο), ἀλλά συγχρόνως καί μιὰ ἀνάδειξη τῆς ἀξίας τοῦ ἡμερολογίου ὡς τρόπου διάσωσης τῆς καθημερινότητος ἐνός ἀτόμου καί συγχρόνως ὡς τρόπου γραφῆς, μοιρασμένης ἀνάμεσα στοῦ συλλογικό καί στοῦ προσωπικό.

Τὸ πεδίο παρατήρησής του ἐνεῖχε ὡς ἐρμηνευτική προϋπόθεση τὸν συγκριτισμό: ὅ,τι ὥστόσο τὸν ἐνδιέφερε περισσότερο ἦταν ἡ γενικότερη πολιτισμικὴ συνάφεια τῶν ἐλληνικῶν πνευματικῶν φαινομένων σέ συνάρτηση μέ τίς δεκτικότητες τῶν κοινωνιῶν ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀνέκυπταν καί ὅχι ἡ ξεκομμένη παρακολούθηση τῶν «τυχῶν» τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου προσώπου ἢ ἔργου τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης εὐρωπαϊκῆς Γραμματείας στήν ἐλληνική. Οἱ «τύχες» τοῦ Πλάτωνος ἢ, στοῦ ἄλλου ἄκρου, τοῦ Μπερτόλδου, ἀκόμη ἢ διάδοση τοῦ τεκτονισμοῦ στήν ἐλληνικὴ λογισύνη καί στὰ ἐλληνικά κοινωνικά μορφώματα, ἦταν κλειδιά γιὰ τήν κατανόηση αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς λογισύνης καί τῆς κοινωνίας της. Ἡ διδασκαλία του στοῦ Πανεπιστήμιου τῆς Θεσσαλονίκης (1975-1984) τοῦ ἔδωσε τήν ἀφορμή νά ἀναπτύξει ὅσα θέματα ἐνυπῆρχαν σπερματικά στίς συγκριτικές προσβά-

σεις τῶν ἐξειδικευμένων δημοσιεύσεών του καὶ νὰ τὰ ὀργανώσει στίς συστηματικὲς ἐνότητες πού συγκροτοῦν ἓνα σφαιρικὸ σύστημα μετάδοσης γνώσεων, τὸ ὁποῖο μὲ βραχυλογία καὶ ἀπόσταση διατυπώνει σὲ ἓνα του ἀπέρητο βιογραφικὸ ὑπόμνημα.

Ὁ πλούσιος συγγραφικὸς του ἀμνητός, ἐπικεντρωμένος στὴ νεώτερη ἐλληνικὴ παιδεία, ἐκφράζεται μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἱστορικῆς γραφῆς, ἀπὸ τίς σύντομες ἀνακρινώσεις ἐνὸς εὐρήματος ὡς τίς συνθετικὲς μονογραφίες, ἀπὸ τίς βιβλιοκρισίες ὡς τὸ δοκίμιο. Δυὸ τόμοι, *Τῶν Φώτων* (1988, 1999), συγκεντρώνουν μελετήματά του ἀναφερόμενα στὸν ἐλληνικὸ Διαφωτισμὸ καὶ θὰ ἦταν εὐλογία ἀπαίτηση ἢ παρουσίαση καὶ ἄλλων συναγωγῶν τῶν ἐργασιῶν του καὶ τῆς ἀναλυτικῆς του ἐργογραφίας. Ὁ ἴδιος ἐπανερχόταν στὰ θέματα πού εἶχε ἤδη διαπραγματευθεῖ «ἀναχωνεύοντάς» τα, ὅπως ἔλεγε, ἢ ἐμπλουτίζοντάς τα μὲ συναφὴ μελετήματα. Κάποια ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς νεοελληνικῆς Γραμματείας, γιὰ παράδειγμα ὁ Κοδρικᾶς, ὁ Μοισιόδαξ, ὁ Κοραΐς, ξανάρχονται στὸ συγγραφικὸ καὶ ἐρευνητικὸ προσκήνιο. Ἄλλοτε τὸν βλέπουμε μὲ εὐχάριστη ἐκπλήξη νὰ ξαναγυρίζει στίς πρῶτες καὶ ἀνεκφραστές του ἔγνοιες: *Ἱγνηλατήσεις τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας στὸ χῶρο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ* (1993). Πρῶτες ἔγνοιες, γιὰτὶ, ὅπως ἔλεγε, στὸ ξεκίνημά του τὸν εἶχε θέλξει ἢ ἰδέα νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ ἓνα εἶδος οἰκονομικῆς γεωγραφίας καὶ ἀνθρωπογεωγραφίας τοῦ νεώτερου ἐλληνισμοῦ. Τὸ 1966, γράφοντας γιὰ τὸν Rouquerville, θὰ μιλήσει γιὰ τὴ «γοητεία τῶν ἀριθμῶν»: εὐτυχῆς ἐκφραση καὶ ἐνδεικτικὴ τῆς ταλάντωσης ἀνάμεσα στὴν ἀναζήτησιν τοῦ πραγματικοῦ καὶ στὴν πρόσληψή του, ἀνάμεσα στὸν ἱστορικὸ τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ καὶ στὸν ἱστορικὸ τῶν πνευματικῶν φαινομένων.

Ὅπως ἔλεγα ἀρχίζοντας αὐτὸ τὸ σημείωμα, ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου συνοργάνωσε μιὰ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση μὲ τὸ Γεώργιο καὶ τὴ Λένα Σαββίδη (1969), τὸν Ἑρμῆ, καὶ διαμόρφωσε τὰ θεματικὰ τῆς πεδία. Ἀνάμεσά τους ἡ Νέα Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, μιὰ συστηματικὴ παρουσίαση ἀντιπροσωπευτικῶν ἔργων τῆς νεοελληνικῆς Γραμματείας, λογοτεχνικῶν ἀλλὰ καὶ ἔργων τῆς «στοχαστικῆς πεζογραφίας», ὅπως ὀνόμασε τὰ κείμενα μὲ κριτικὲς καὶ θεωρητικὲς ἀξιώσεις. Τὴν ἰδέα τὴν εἶχαν καὶ ἄλλοι παλαιότερα καί, ὡς ἓνα βαθμὸ, τὴν εἶχαν θέσει σὲ ἐφαρμογὴ: ὁ Ἀγγέλου ὅμως μπόρεσε νὰ τὴ συγκροτήσει σὲ ἓνα συνεχὲς καὶ στὸ τέλος νὰ τὴν ταυτίσει μὲ τὸ δικό του τρόπο ἐπικοινωνίας μὲ τὰ κείμενα, νὰ μοιραστεῖ ἀλλιῶς τὸ μήνυμα τοῦ κειμένου μὲ τὸ δικό του ἱστοριοκρατούμενο μήνυμα, μὲ τὴ δική του ἐρμηνευτικὴ μεταγραφή τοῦ κειμένου πού ὑπερακοντίζει τὰ ὅρια τῶν συνηθισμένων κριτικῶν ἀποτιμήσεων. Ἀνάμεσα στίς ἔγνοιες

του ήταν ή υπόδειξη τῶν δρόμων ἐκείνων ποὺ ὀδηγοῦν σὲ μιὰ πρόσληψη τοῦ ὁράιου μὲ ὅρους ἱστορικοὺς καὶ ὄχι ἀποκλειστικὰ σημερινούς. Τὸ ἴδιο ἐκδοτικὸ πρόγραμμα συμπεριέλαβε σύντομα, προσιτὰ καὶ πάντα ἔγκυρα μεταφράσματα ποὺ συνέτειναν μὲ τὸν τρόπο τους στὴ μετάδοση βασικῶν γνώσεων ἀλλὰ καὶ συνάμα θεμελιακῶν γιὰ τὴν ἐδραίωση μιᾶς γενικῆς παιδείας ἐπικεντρωμένης στὴ Λογοτεχνία. Μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ Φίλιππου Ἡλιοῦ μιὰ ἄλλη σειρά, τὰ Νεοελληνικὰ Μελετήματα, ἔρχεται νὰ ὁργανώσει σὲ θεματικὲς ἐνότητες τὶς συμβολὲς παλαιότερων καὶ σύγχρονων ἱστορικῶν σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς νέας ἐλληνικῆς ἱστορίας. Μὲ δυὸ λόγια πρόκειται γιὰ ἓνα ἐκδοτικὸ πρόγραμμα ποὺ θέλει νὰ ὁργανώσει σὲ μιὰ σύνθεση τὰ ἐξατομικευμένα, καὶ ἴσως μερικευμένα, παραδείγματα, ὑπακούοντας σ' αὐτὸ ποὺ εὐστοχα ἐπισήμαινε σχετικῶς πρόσφατα ὁ ἐμπνευστὴς του (1999), δηλαδή τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴν «ὀνομάτων ἐπίσκεψη» στὴν ἐπίσκεψη τῶν πραγμάτων.

ΣΠ. Γ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ